حوکمی سەردان کردنی شوێنەواری پیاو چاکان

وەرگێڕانی:
م/ عبدالعزیز ستار

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، ومن تبعهم بإحسان الى يوم الدين، أما بعد:

بێ گومان خوای گەورە و کاربەجێ هەموو ڕێگا وڕێچکەکانی هاوەڵ پەیدا کردنی (الشرك)ی گرتووە، وە هۆکارەکانیشی قەدەغە کردووە، وە دەرگاکانیشی داخستووە، لە پێناو جێبەجێکردنی یەکخواپەرستی (التوحيد) و پاراستنی مافەکانی، خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿قُل ادعوا الذين زعمتم من دون الله لا يملكُونَ مثْقَالَ ذَرة في السماوات ولا في الْأرض وما لَهم فيهما من شرك وما له منهم من ظَهيرٍ ولا تنفَع الشفَاعةُ عنده إلا لمن أَذنَ لَه﴾. [سبأ: ٢٢ ـ ٢٣].

لە ڕاڤەکردنی ئەم ئایەتەدا (أبو عبدالله محمد بن أبي بكر الزرعي) دەفەرمێت:

بەجەخت لەسەرکراوییەوە هەموو ئەو هۆکارانەی کەوا هاوبەش بڕیاردەرەکان خۆیان پێوەی هەڵواسی بوو خوای گەورە بنبڕی کرد لێیان بنبڕ کردنێك کەوا هەر کەسێك وورد ببێتەوە و شارەزا بێت لێی دەزانێ هەر کەسێك جگە لە خوای گەورە بکاتە دۆست و خۆشەویست و سەرخەری خۆی وێنەی وەك جاڵجاڵۆکەیەك (العنكبوت) وایە کەوا خانوویەك بۆ خۆی دروست بکات، بەجەخت لەسەرکراویش لاوازترین خانووی جاڵجاڵۆکەیە، جا مرۆڤی هاوەڵ دانەر (مشرك) بە لایەوە وایە کەوا سود و

قـازانجی لای پەرسـتراوەکەیەوە دەسـت دەکەوێت .

بەڵام سود و قازانجی دەست ناکـەوێت تەنها لای ئەو کەسە نەبێت کە یەکێك لەم چوار تایبەتمەندیەی تێدا بێت:

یـان ئـەوەتا پەرسـتراوەکە (المعبـود) خاوەنی ئەو شـتە بێـت کـە پەرسـتەرەکە (العابـــد) دەیـــەوێت، جـــا ئەگـــەر پەرسـتراوەکە خـاوەنی ئـەو شـتە نـەبوو بەلای کەمەوە شەریکی خاوەنەکەی بێت، جا ئەگەر شـەریکی نـەبوو دەبـا یارمـەتی دەری بێـت، جـا ئەگـەر یارمـەتی دەری نەبوو دەبا تکاکاری (الشفیع) بێت لەلای.

پاشان خوای گەورە هـەر چوار پلەکـە نەفی دەکات یەك لە دوای یەك لەسەرەوە بۆ خوارەوە .

جـا خـوای گـەورە نـەفی خـاوەنێتی و شەریکایەتی و یارمەتی دەری و تکاکـاری کرد لەو پەرستراوانەی کەوا مرۆڤە هـاوەڵ دانەرەکان (المشرك) داوایان لـێ دەکـەن، وە خـوای گـەورە تکاکـاری (الـــشفاعة) جێگیر دەکات بۆ خۆی، وە مرۆڤی هاوەڵ دانەریش هیچ بەشێکی لەو تکـا کـاری یـە نی یە ... هەر وەکو خـوای گـەورە زیـاتر ڕوون و ئاشـکرای دەکاتـەوە لـەم ئایەتـە پیرۆزەدا کـەوا بـە تەئکیـد نـابێ لـە هـیچ کەسێك بپاڕێیتەوە تەنها لە خوای گـەورە نەبێت، لـە هـەڵگرتنی زەحمەتی‌یـەکان و فریاکـەوتنی زوڵـم لێکـراوان، و لابردنـی نەخۆشـــــی‌یەکان و وەڵام دانـــــەوەی پێویستی‌یەکان، و داواکردنـی چـوونە نـاو بەهەشت، و خۆپاراستن لە ئاگری دۆزەخ، و چـــاك بوونـــەوەی نەخۆشـــی‌یەکان، و منداڵ پێدان کە دەفەرمێت:

﴿ولا تدع من دون الله ما لا ينفَعك ولا يضرك فَإنْ فَعلْت فَإنك إذًا من الظالمين وإنْ يمسسك الله بِضر فَلا كاشف له إلا هو وإنْ يردك بِخيرٍ فَلا راد لفَضله يصيب به من يشاءُ من عباده وهو الْغفُور الرحيم قُلْ يـا أيهـا الناس قَد جاءَكُم الْحق من ربكُـم فَمـنِ اهتدى فَإنما يهتدي لنفْسِه ومن ضل فَإنمـا يضل علَيها وما أنا علَيكُم بِوكيلٍ﴾.
[يونس: ١٠٦ ـ ١٠٨].

وە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿ولا تدع مع الله إلَها آخر لا إلَه إلا هو كُل شيءٍ هالك إلا وجهه له الْحكْم وإلَيـه ترجعونَ﴾. [القصص: ٨٨] .

وە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿هو الْحي لَا إِلَه إِلا هو فَادعوه مخلصين لَه الدين الْحمد لله رب الْعالَمين قُـلْ إِنـي نهيت أَنْ أَعبد الذين تدعونَ من دون الله لَما جاءَنِي الْبينات من ربي وأُمـرت أَنْ أُسـلم لرب الْعالَمين﴾. [غافـر: ٦٥ ـ ٦٦] .

یـەکێك لـە هۆکارەکـانی هاوبـەش بـۆ خواپەیدا کردن ـ ئەوەی کە خوای گەورە دەرگای لە سەر داخستووە ـ بریتی یە لـە بە دواداگەڕان بـە دوای شـوێنەواری پیـاو چـاکان و بـە گـەورە زانینـی شوێنەوارەکانیان[1] ئەویش بە نوێژ کـردن تێیانـدا و پاڕانـەوە لەلایانـدا و خۆسـاوین پێیانـدا (التمـسح بـهـا) وە بەجـەخت لەسـەرکراوییەوە پێغەمبـەر (ﷺ) ئاگادارمـانی کردووەتـەوە لـەم جـۆرە کردەوانە بـەو پـەڕی ئاگادارکردنـەوە، وە ئەوپـەڕی بەرهەڵستیـشی کـردووە لـەو کەسـانەی کـەوا ئـەم جـۆرە کردەوانـە دەکەن .

لە (عائیـشة)وە کـە (أم حبیبـة) و (أم سـلمة) خوایـان لێ ڕازی بێـت باسـی کەنیسەیەکیان بـۆ پێغەمبـەر (ﷺ) کـرد کـە لـە حەبەشـە بینیبوویـان کۆمـەڵێك وێنـەی تێـدا بـوو، پێغەمبـەریش (ﷺ) فـەرمووی: ((أولئك إذا مات فیهم الرجـل الصالـح أو العبد الصالـح بنو علی قـبره مسجداً وصوروا فیه تلك الصور، أولئـك شرار الـخلق عند الله))[2].

واتە: ئەوانە ئەگـەر پیـاوێکی چـاك لـە ناویـان بمردایـە، ئـەوا لەسـەر گۆڕەکـەی مزگـەوتیان دروسـت دەکـرد و ئـەو

(١) بەڵام ئەو شوێنانەی کە پێغەمبەر (ﷺ) بە تایبـەت بـۆی چـووە و خواپەرسـتی تێـدا کـردووە و بانگـەوازی ئومەتەکەی کردووە بۆ ڕۆیشتن بۆ ئەو شـوێنانە و نوێـژ کردن تێیاندا، ئەوا هیچ گومانی تێدا نی یە کـە ڕۆیـشتن بۆ ئەو شوێنانە بۆ خوا پەرستی شتێکی ڕێگا پێدراو و داواکراوە لە ئـایینی ئیـسلامدا، وەکـو ڕۆیـشتن بـۆ ئـەم سێ مزگەوتـە بـە تـەنها (مزگـەوتی مەککـە و مزگـەوتی پێغەمبـەر (ﷺ) و مزگـەوتی قـودس (بیـت المقـدس)، هەروەها سوننەتیـشە بـە تایبـەت بڕۆیـت بـۆ مزگـەوتی (قباء) لە مەدینە، بەڵام خۆ ئامـادەکردن و خۆپێـچانەوە و سەفەر کـردن بـە تایبـەت دروسـت نـی یـە بـۆ هـیچ لـە مزگەوتەکانی تر تەنها ئەو چوار مزگەوتە نەبێت .

جا باسەکەی مـن لەسـەر ئـەو شـوێنانە نـی یـە کـە پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) بـۆی چـووە و هـانی موسڵمانانیشی بۆ داوە، بەڵکو باسەکەی من لەسەر ئەو شـوێنانەیە کـە پێغەمبـەر (ﷺ) بـۆی نەچـووە و هـانی موسڵمانانیشی نەداوە کەوا بۆی بچن، لە پاشاندا ڕوونی دەکەینەوە إن شاء الله .

(٢) صحیح البخاري رقـم: (٤٢٧) وصـحیح مـسلم رقم: (٥٢٨).

وێنانەیشیان تێدا دەکێشا، جا ئا ئەوانە خراپترینی خەڵکن لای خوای گەورە .

وە لە (أبـو هريـرة)ەوە (رضي الله عنه) پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی: ((قاتل الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد))[٣].

واتە: خوای گەورە جوولەکە و گاورەکان بکوژێت و لەناویان بەرێت، چونکە گۆڕی پێغەمبەرەکانیان کردۆتە مزگەوت .

وە مەبەست لە بە مزگەوت کردنی گۆڕی پێغەمبەران: مانای نوێژ کردنە لای گۆڕەکانیان، وە دروست کردنی مزگەوت و ژوور و قوببەیە لەسەر گۆڕەکانیان .

جا سەیرکە برای بەڕێزم ئەوانەی ئەم جۆرە کردارانە دەکەن لەلای، یان لەسەر گۆڕی پێغەمبەران (صەلات و سەلامی خوایان لەسەر بێت) لەو کەسانە دەبن کە خراپترینی خەڵکن لەلای خوای گەورە، وە لەو کەسانەیش دەبن کە خوای گەورە نەفرەتی لێیان کردووە و (بێ بەشن لە بەزەیی خوای گەورە) پەنا بە خوا لەم جۆرە هەڕەشانە، جا دەبێ حاڵی ئەو کەسانە چۆن بێت کە ئەم جۆرە کردەوانە دەکەن لە لای گۆڕی جگە لە پێغەمبەران! ؟ گومانی تێدا نیەیە کە تاوانەکانیان گەورەتر و خراپترە .

وە لە (عبـد الله بـن الحـارث النجرانـي)ەوە فەرمووی: (جندب رضي الله عنه) بۆی باس کردم و فەرمووی: سمعت النبي (صلى الله عليه وسلم) قبل أنْ يـموت بخمـس وهـو يقول:((...، ألا وإن من كان قبلكم كانوا يتخذون قبور أنبيائهم وصالحيهم مساجد، ألا فلا تتخذوا القبور مساجد، إنـي أنهاكم عن ذلك))[٤].

واتە: گوێم لە پێغەمبەری خوا بوو (صلى الله عليه وسلم) پێش مردنی بە پێنج ڕۆژ دەیفەرموو: ...، وریا بن ئەوانەی پێش ئێوە گۆڕی پێغەمبەر و پیاوچاکەکانیان کردووە بەمزگەوت، وریابن ئێوە گۆڕ نەکەن بە مزگەوت، وریا بن ئێوەش گۆڕەکان نەکەن بە مزگەوت، من ئەمەم قەدەغە کردووە لێتان .

ئا لەم فەرموودەیەدا پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ئاگادارمانی کردووەتەوە لەم جۆرە کردەوانە پێش مردنی بە پێنج ڕۆژ، بەڵکو

(٣) صحيح البخاري رقم: (٤٣٧) وصحيح مسلم رقم: (٥٣٠).

(٤) صحيح مسلم رقم: (٥٣٢) .

پێغەمبەر (ﷺ) وریا و ئاگادارمانی کردووەتەوە لە کاتێکدا کە لە سەرە مەرگدا بووە، هەر وەکو (عائیشة) و (عبدالله بن عباس) (رضي الله عنهم) فەرموویانە: لەو کاتەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە سەرەمەرگدا بوو پارچە قوماشێکی دەدایە بان دەمووچاوی، جا ئەگەر هەناسەی تەنگ بوایە لەسەر دەمووچاوی لای دەدا، جا لەو کاتەی پارچە قوماشەکەی لادابوو فەرمووی:

((لعنة الله على اليهود والنصارى اتخذوا قبورأنبيائهم مساجد))[٥]، يحذر مثل ما صنعوا .

واتە: لەعنەتی خودا لە جولەکە و گاورەکان بێت کە گۆڕی پێغەمبەرەکانیان کردووەتە مزگەوت، ئاگاداری ئوممەتەکەی دەکردەوە لەو کردەوەیەی ئەوان کردیان .

وە بە بێ گومان جێنیشینەکانی پێغەمبەریش (ﷺ) لە دوای مردنی لەسەر ئەم ڕێبازە ڕاستەقینەیە ڕۆیشتن.

(٥) صحيح البخاري رقم: (٤٣٥) و (٤٣٦)، وصحيح مسلم رقم: (٥٣١) .

لە (المعرور بن سويد)ەوە فەرمووی: ئێمە لە گەڵ (عومەری کوڕی خەطاب)دا (رضي الله عنه) بەڕێکەوتین بۆ حەج کردن، لە ڕێگادا شوێنێکمان بەرچاو کەوت خەڵکی ڕوویان تێ کردبوو نوێژیان تێدا دەکرد، (عومەر)یش فەرمووی: ئەوا خەڵکی چی یانە بۆ ڕوو لەو شوێنە دەکەن!؟ فەرموویان ئەوە شوێنێکە پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژی تێدا کردووە، جا (عومەر)یش فەرمووی: ئەی خەڵکینە ئەو نەتەوانەی پێش ئێوە خوا لە ناویانی بردن بە هۆی هاوشێوەی ئەم کردەوەیەی ئێوەوە، تا وای لێهات شوێنەواری پێغەمبەرەکەیان دەکرد بە پەرستگا، جا هەر کەسێك ڕێی کەوتە ئەم شوێنانە با نوێژی تێدا بکات، وە ئەوەی ڕێی کەوتە ئەم شوێنانە و کاتی نوێژ نەبوو با نوێژی تێدا نەکات و بڕوات و بە تایبەتی ڕووی تێ نەکات بۆ نوێژ کردن تێیدا)[٦] .

(٦) رواه عبدالرزاق رقم: (٢٧٣٤)، وابن أبي شيبة: (٢ / ٣٧٦)، وأورده شيخ الإسلام ابن تيمية في " اقتضاء الصراط المستقيم ": (٢ / ٧٤٤) من طريق الأعمس بسند صحيح، حكم الحافظ بثبوته في الفتح: (١ / ٥٦٩) .

جا ئیمامی (عومەر) (ﷺ) بەرهەڵستی ئەم جۆرە کردەوانەی لێیان کرد کە ئەوەیش بە (تەبەرووك) زانینی ئەو شوێنانە بوو کە پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی تێدا کردووە، وە ڕوون و ئاشکرای کردەوە کەوا بەم جۆرە کردەوانە نەتەوەکانی پێشوو لە ناو چوون .

هەروەها فەرمانی کرد بە بڕینی ئەو دارەی کەوا خەڵکی گومانیان وابوو پێغەمبەر (ﷺ) لە ژێریدا پەیمانی لەگەڵ هاوەڵاندا بەست(٧)، لە گەڵ ئەوەی کە خوای گەورە شوێنی ئەو دارەی لە بیر هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) بردەوە کە ئەمەیش ڕەحمەتێك بوو بۆ ئەمان و ئەوانەی دوای ئەمانیش هاتن .

وە لە (ابن عمر)ەوە(ﷺ) فەرمووی: لە ساڵی دواییدا کە گەڕاینەوە هیچ دوو کەسێك لە ئێمە یەك دەنگ و کۆك نەبووین کە ئەو دارە کامەیە کە پەیمانەکەمان لە ژێریدا بەست، ئەمەیش ڕەحمەتێکی خوا بوو کە نەمان زانی(٨) .

وە لە (سعید بن المسیب)ەوە (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) فەرمووی: باوکم بۆی گێڕامەوە – کە یەکێك بوو لەوانەی پەیمانی بەست لە گەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) لە ژێر دارەکەدا – و فەرمووی: لە ساڵی دواتر کە لەمەدینەوە دەرچوین لە بیرمان چووبووەوە کام دارە بوو، وە نەیشمان توانی دەست نیشانی بکەین .

جا (سعید)یش فەرمووی: لە کاتێکدا هاوەڵەکانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نەیانزانی کام دارە بوو کە چی ئێوە زانیتان، ئایا ئێوە چاکتری لێ دەزانن لە هاوەڵەکانی پێغەمبەری خوا (ﷺ)(٩)؟!

(ابن حجر) لەڕاڤە کردنی ئەم فەرموودەیەدا فەرموویەتی: (حیکمەت لە شاردنەوە و نەزانینی ئەو دارە ئەوەیە: کە خەڵکی توشی فیتنە و ئاشوب نەبێت، چونکە خێر و چاکەیەك لە ژێریدا ڕووی دابوو ئەگەر بمابایە خەڵکێکی نەشارەزا لە بە گەورە زانینی ئەم دارە سەلامەت نەدەبوون، جا لەوانەیە کار بگەیشتایەتە ئەوەی کە خەڵکی باوەڕیان پێ بووایە

(٧) رواه ابن سعد في "الطبقات": (١٠٠/٢) وابن وضاح في "البدع" ص: (٤٢) وابن ابي شيبة: (٣٧٥/٢) .
(٨) صحيح البخاري رقم: (٢٩٥٨) .

(٩) صحيح البخاري رقم: (٤١٦٣)، وصحيح مسلم رقم: (١٨٥٩) .

سود و زیانی هەیە هەر وەکو ئێستا دەبینین کە خەڵکی هەمان بیروباوەڕی بەرامبەر هەندێك شت هەیە کە بەها و نرخیان لە بەها و نرخی ئەم دارە کەم ترە، هەر لە بەر ئەوەیش بوو (عبداللە)ی کوڕی (عومەر) (ﷺ) فەرمووی: (شاردنەوە و بزر بوونی ئەم دارە لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) ڕەحمەتێکی خوایی بوو)[١٠].

وە پێشینە چاکەکانیش (**السلف الصالح**) لەسەر ئەم ڕێبازە ڕۆیشتن، وە ڕووەو ئەو شوێنانە نەدەچوون بەڵکو بەرهەڵستیشیان دەکرد لەو کەسانەی کە ئەو کردەوەیەیان دەکرد .

(أبو عبد الله بـن وضـاح القـرطبي) دەفەرمێت: ئیمامی (مالیکی کوڕی ئەنەس) و جگە لەویش لە زانایانی مەدینە ڕۆیشتنیان بۆ ئەم شوێنانە بە شتێکی (مەکروە) زانیوە، جگە لە مزگەوتی (قُـباء) و چیای (ئوحد) نەبێت[١١] .

وە دەفەرمێت: گوێم لە زانایان بوو باسیان دەکرد کەوا (سفيان الثوري) چووە بۆ مزگەوتی قودس (بیت المقدس) و نوێژی تێدا کردووە، بەڵام نەگەڕاوە بە دوای شوێنەواری پێغەمبەران، وە نوێژیشی لەو شوێنانە نەکردووە، وە بە هەمان شێوە جگە لەویش هەمان ڕەفتاریان کردووە لەو زانایانەی کە شایەنی ئەوەن خەڵکی چاویان لێ بکات، وە هەروەها (وكيـع)یش چووە بۆ (قودس) و لە کردەوەکەی سفیان زیاتری نەکردووە .

(ابن وضاح) دەفەرمێت: دەست بگرن بە شوێن کەوتنی پێشەوایانی هیدایەت و ناسراو لەناو موسڵمانان.

هەندێك لە پێشینە چاکەکان (**السلف الصالح**) فەرموویانە: چەندەها شت ئەمڕۆ بە چاك وخێر دادەنرێت لەلای زۆربەی خەڵك، کە چی لای پێشینە چاکەکان خراپ بووە، وە ئەمڕۆ خۆشەویستە لای خەڵکی بەڵام پێشینە چاکەکان ڕق و قینیان هەڵساوە لە خەڵکی لەسەر ئەم جۆرە کردەوانە، وە ئەمڕۆ لای خەڵکی نزیك کەرەوەیە بۆ لای خوا کەچی لای پێشین و سەلەف هەمان کرداریان بە دوور خەرەوە دادەنا لە خوا،

---

(١٠) فتح الباري: (٦ / ١١٨) .

(١١) البدع والنهي عنها ص: (٤٣) .

وه هەموو داهێنراوێك (البدعـة) جوانی و ڕەونەقێکی له سەره .

ئەوەی کـه (ابن وضـاح) باسـی کـرد شـتێکی ڕوون و ئاشـکرایه هـەر لـه بـەر ئەمەیش (ابن تيمية) فەرموویەتی: ئا ئەوه دەزانرێـت لـه ئـایینی پێغەمبـەر (ﷺ) بـه(التـواتر)[١٢] و(الـضرورة)[١٣] کـەوا فـەرمان کـراوه بـه ئـاوەدان کردنـەوەی مزگەوتـەکان و نوێـژکردن تێیانـدا، بـەڵام فەرمان نەکراوه به دروست کردنی ژوور و قوببه نـه لەسـەر مـەزارەکان، نـه لەسـەر گـۆڕی پێغەمبـەر (ﷺ)، وه نـه لەسـەر گۆڕی جگه له پێغەمبەریش (ﷺ)، وه نه لەسەر مەقامی پێغەمبەریش (ﷺ) .

وه لەسـەردەمی (هـاوەڵانی پێغەمبـەر (ﷺ) و تـابعين و شـوێنکەوتەی تـابعين)یـش مزگـەوتێك نـەبووه لـه شـارەکانی موسـڵمانان کـه لەسـەر گـۆڕ دروسـت کرابێـت، نـه لـه حيجـاز و نـه لـه شام، و نه له یەمەن، و نه له عێراق، و نه لـه خوراسـان، و نـه لـه میـسر، و نـه لـه مەغريب ...

وه نەبووه یەکێك له پێشين چووبێته سـەر گـۆڕی پێغەمبـەر (ﷺ) یـان سـەر گـۆڕی جگـه لـەو بـۆ ئـەوەی بپاڕێتـەوه لـەلای، وه بـه هـیچ جۆرێـك هاوەڵـانی پێغەمبـەر (ﷺ) نەچـوونەته سـەر گـۆڕی پێغەمبەر (ﷺ) و گۆڕی جگه لـەویش لـه پێغەمبـەرانی تـر بـۆ ئـەوەی لـەوێ بپاڕێنـەوه لـه خـوای گـەوره، بـەڵکو ڕۆیشتوون بـۆ مزگـەوتی پێغەمبـەر (ﷺ) نوێـژیان تێـدا کـردووه و سـەلامیان لـه پێغەمبـەر (ﷺ) و هـەردوو هاوەڵەکـەی (أبو بكر و عمر رضي الله عنهما) کردووه[١٤].

لەمـەوه بۆمـان ڕوون دەبێتـەوه کـه بـه دواگەڕانی شـوێنەواری ئـەولیاء و پیاوچاکان لـه داهێنـراوی (البـدع) شـەیتانه، وه ڕێگـای جووله‌که و گاور و خەڵکی نەزان و نەفامه .

له (أبو واقد الليثي)وه (رضي الله عنه) فەرمووی: له گەڵ پێغەمبەری خودا (ﷺ) دەرچووین بـۆ غـەزای (حونـەين) ـ وه ئێمـه هێـشتا لەسەردەمی کوفرەوه نزيك بووين ـ (واته:

---

(١٢) کۆمەڵێك خەڵکی زۆر شتێك بگێڕنەوه کەوا عـەقڵ قـەبوڵی نـەکات ئـەم کۆمەڵـه خەڵکـه کۆبووبێتنـەوه لـه سەر درۆ .

(١٣) واته: ئەم شـته ئەوەنـده ڕوون و ئاشـکرایه لـەناو موسڵمانان پێویست به بەڵگـه هێنانـەوه ناکات، وەکـو ئەوەی که نوێژ فەرزه و زینا حەرامه .

(١٤) إقتضاء الصراط المستقيم ص: (٧٥٣) .

تازە موسڵمان ببووین) وە هاوبەش بڕیار دەرەکـان دارێکیـان هـەبوو لـەلای دەمانـەوە، و شمـشێرەکانیان پێـدا هەڵدەواسی بۆ (تەبەرووك)، وە ئێمەیش بەلای ئەو دارەدا تێپەڕبووین و، ووتمـان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دارێکمان بۆ دەست نیشان بکـە بـۆ ئـەوەی شمـشێرەکانمانی پێـدا هەڵبواسـین هـەروەکو کافرەکـان دارێکیـان هەیـە شمـشێرەکانیانی پێـدا هەڵدەواسـن، پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی:

((الله أكبر إنها السنن قلتم والذي نفسي بيده كما قالت بنو اسرائيل لـموسى: ﴿اجعل لنا إلَها كما لَهم آلهةٌ قالَ إنكُم قَوم تجهلُونَ﴾ لتركبن سـنن مـن كـان قبلكم))[(١٥)].

واتە: (الله أكبر) ئەمە ڕێچکە و ڕێبازی هاوبەش بڕیاردەرەکانی پێش ئێوەیە، وە سوێند بەو خوایەی کە گیانی منی بەدەستە ئەوەی ئێوە ووتتان وەکو ئەوە وابوو کە بەنی ئیسرائیل بە موسی (ﷺ) یـان ووت: (ئـەی موسـی (ﷺ) پەرستراوێکمان بۆ دەست نیشان بکـە بیپەرستین هـەروەکو چۆن کافرەکـان پەرستراوێکیان هەیـە و دەیپەرستن - گوێرەکەیان دەپەرست - ئەویش پێیانی فەرموو: بەڕاستی ئێوە کەسانێکی نەزان و نەفامن) بە ڕاستی ئێوە شوێن بەرنامە و ڕێبازی ئەوانەی پێش خۆتان دەکەون .

وە (ابن عباس ﷺ) لە ڕاڤە کردنی ئەم ئایەتەدا:﴿أفَرأيتم اللات والْعـزى﴾. دەفەرمێت: (اللات) پیاوێك بوو ئاردە گەنم و جۆی لە گەڵ ڕۆندا تێکەڵاو دەکرد و دەیدا بەحاجی یەکانی ماڵی خوا، وە هەر کەسێك لێی بخواردایە قەڵەو دەبوو، جا لەبەر ئەوە دوای مردنی پەرستیان[(١٦)].

بۆیە مانەوە (الاعتكاف)، لەسەر گۆڕی ئەولیا و پیاوچاکان و بە پیرۆز زانینی دار و بەرد ڕێگای خەڵکی نەزان و نەفامە، وە هەرکەسێکیش خۆی بە نەتەوەیەك بچوێنێت ئەوا لەگەڵ ئەوانە .

(أبـو بكرالطرطوشـي) دوای ئەوەی فەرموودەکەی (أبو واقد الليثـي) پێشو

---

(١٥) صحيح سنن الترمذي رقم: (٢١٨٠) .

(١٦) صحيح البخاري رقـم: (٤٨٥٩) وانظـر "فـتح الباري": (٨ / ٦١٢).

باس دەكات، دەفەرمێت: (هەروەها سەیر بكەن ڕەحمەتی خواتان لێ بێت لە هەر شوێنێكدا دارێكی سدرتان بینی یان هەر دارێكتان بینی خەڵكی ڕوویان تێدەكرد و بە گەورەیان دەزانی ئومێدی چاك بوونەوە و شیفایان لێ دەكرد، وە بزمار و پەڕۆیان پێوە هەڵدەواسی ئا ئەوە ئەو (ذات أنـ ـ ـواط)ەیە كە هاوبەش بڕیاردەرەكان هەیان بوو، هەروەك لە فەرموودەكەدا هاتووە، وە ئەو دارە ببڕنەوە)[١٧].

وە (عبد الـرحمن بـن إسماعيـل) كە ناسراوە بە (أبو شـامة) دەفەرمێت: (بە ڕاستی ئەو كردەوەیەی شێخ (أبو اسحاق الجبينانـي)(ڕەحمەتی خوای لێ بێت) سەرسامی كردم - یەكێكە لە پیاوچاكانی وڵاتانی ئەفریقا لە ساڵەكانی چوار سەددا- (أبو عبد الله محمد بـن أبـ ـي العباس المؤدب) كە هاوڕێیەكی چاكی بوو لێی دەگێڕێتەوە كە لە نزیك ناوچەی (شێخ أبو اسحاق) كانییەك هەبوو پێیان دەوت كانی چاك بوونەوە (عين العافيـة)، وە خەڵكی بە هۆیەوە توشی ئاشوب و سەر لێشیوان ببوون، و لە هەموو شوێنێكەوە بۆی دەهاتن، بە تایبەت ئەوانەی كە ژن هێنان یان شوكردنیان دوا بكەوتایە، یان منداڵیان نەدەبوو، جا شێخ فەرمووی بمبەن بۆ سەر ئەو كانی یە بۆ ئەوەی بە هۆی ئەم چونەمان ئەو فیتنەیە بناسرێت.

(أبو عبدالله) فەرمووی: من شەوێكیان لە كاتی پارشێودا لە پڕێكدا گوێم لە بانگدانی (أبو اسحاق) بوو، جا ڕووە و بانگەكە دەرچوومە دەرەوە، بینیم كانییەكەی تێك داوە و ڕووخاندویەتی وە بانگی بەیانیشی لەسەری دا، پاشان فەرمووی: ئەی خوایە ئەوا من تێكم داو و ڕوخاندم جارێكی تر سەر بەرزی نەكەیتەوە، (أبو عبدالله) فەرمووی: تا ئێستایش سەری بەرز نەكردووەتەوە)[١٩].

منیش دەڵێم: بەداخەوە خەڵكێكی زۆر لەوانەی خۆیان دەدەنە پاڵ ئایینی ئیسلام كەوتوونەتە ناو ئەو شتانەی كە پێغەمبەر (ﷺ) ووریا و ئاگاداری كردووینەتەوە لێ ی، دەیان بینی ڕوو لەو شوێنانە دەكەن كە هیچ بەڵگەیەك

(١٧) الـحوادث والبدع ص: (٣٨) .

(١٩) الباعث على إنكار البدع والحوادث ص: (٢٤) .

نەهاتووە لە سەر چاكێتی ڕوو تێكردنیان بە تایبەت بە مەبەستی خواپەرستی وەكو چوون بۆ ئەشكەوتی (حراء) لەگەڵ ئەوەیشدا كە پێغەمبەر (ﷺ) پێش پێغەمبەرایەتی خواپەرستی تێدا كردووە بەلاَم دوای پێغەمبەرایەتی هیچ جارێك نەچووە بۆ ئەم ئەشكەوتە، وە بانگی ئومەتەكەیشی نەكردوە بۆ ڕۆیشتن بۆ ئەم شوێنە، وە لە گەڵ ئەمەیشدا دەبینی خەڵكێكی زۆری نەشارەزا و نەفام بەرەو ڕووی ئەم ئەشكەوتە دەچن .

وە بەهەمان شێوە چوون بۆ ئەو شوێنەی كەوا گومان دەبرێت پێغەمبەری (ﷺ) تێدا لە دایك بووە، لە گەڵ ئەوەی كە هیچ بەڵگەیەك نییە لەسەر ئەم گومانە، جا ئایا پێغەمبەر (ﷺ) هانی ئومەتەكەی داوە بۆ ڕۆیشتن بۆ ئەم شوێنانە یان ئایا یەكێك لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) یان پێشینی چاك (**السلف الصالح**) ئەم جۆرە كردەوەیەیان كردووە ؟!

بەڵكو ئەو كەسەی ئەوەی داهێنا گومڕا بووە لە ڕێگەی ڕاست و پێچەوانەی ڕاستیەكی ڕوون و ئاشكرای كردووە .

بەڵكو كار گەیشتە ئەوەی كەوا خەڵكی بچن بۆ شوێنێك كە گوایە (آمنة)ی دایكی پێغەمبەری (ﷺ) تێیدا نێژراوە، جا لەم شوێنەدا شتی وا ئەنجام دەدرێت لە هاوەڵ دانان بۆ خوای گەورە و كردەوەی ناشیرین و ناڕێك مەگەر خوا خۆی بزانێت، لە: پاڕانەوە لە (آمنة) لە جیاتی خوای گەورە، وە داوای فریا كەوتن لێی، وە ڕشتنی بۆن و گولاَو لەم شوێنە گومان لێكراوەدا كەوا گۆڕی (آمنة) بێت .

وە لە گەڵ ئەوەیشدا (آمنة) لەسەر هاوەڵ پەیدا كردن (الشرك) كۆچی دوایی كردووە هەر لەبەر ئەوەیش ئەو كاتە پێغەمبەر (ﷺ) داوای ڕوخسەتی لە خوای گەورە كرد كەوا داوای لێخۆش بوونی بۆ بكات، بەلاَم خوای گەورە ڕێگای پێ نەدا هەروەكو لە فەرموودەی (أبو هريرة)ەوە(رضي الله عنه) فەرمووی: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی:

((إستأذنت ربي أن أستغفر لأمي فلم يأذن لي، واستأذنته أن أزور قبرها فأذن لي))[٢٠].

---

(٢٠) صحيح مسلم رقم: (٩٧٦) .

واته: داوام كرد لە خوای گەورە كە ڕێگام پێ بدات داوای لێخۆش بوون بۆ دایكم بكەم بەلاَم ڕێگای پێ نەدام، وە داوام كرد ڕێگام پێ بدات سەردانی گۆڕەكەی بكەم و ڕێگای پێدام .

ئیمامی (النووي) (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە ڕاڤەكردنی ئەم فەرموودەیەدا دەفەرمێت: (ئەم فەرموودەیە نەهی تێدایە كەوا داوای لاَخۆش بوون بۆ كافر بكرێت)[٢١] .

وە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿ما كَانَ للنبي والذين آمنوا أَنْ يستغفروا للْمشركين ولَو كَانوا أُولي قُربى من بعد ما تبين لَهم أَنهم أَصحاب الْجحيم﴾.

[التوبة: ١١٣].

واتە: بۆ پێغەمبەر (ﷺ) و باوەڕداران نی یە داوای لێخۆش بوون بۆ هاوبەش بڕیاردەران بكەن هەرچەندە خزمی نزیكیشیان بن، لەپاش ئەوەی كە بۆیان دەركەوت ئەمانە دۆزەخین .

وە لە (أنس)ەوە (رضي الله عنه): پیاوێك فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) باوكم لە كوێیە؟ ئەویش فەرمووی: ((فـي النار)) واتە: لە ناو ئاگردایە، جا پیاوەكە پشتی لە پێغەمبەر (ﷺ) كرد و ڕۆیی، پاشان بانگی كرد و فەرمووی:

((إن أبـي وأباك في النار))[٢٢].

واتە: بەجەخت لەسەركراوی باوكی من و باوكی تۆش لە ئاگردان .

ئیمامی (النووي) لە ڕاڤە كردنی ئەم فەرموودەیەدا دەفەرمێت: (بە تەئكید ئەوەی بمرێت لە سەر كوفر ئەوە لە ئاگرە و خزمایەتی هیچ سودی پێ ناگەیەنێت، وە هەر لە مانای فەرموودەكەدایە كەوا هەر كەسێك كۆچی دوایی كرد پێش هاتنی پێغەمبەر (ﷺ) وە لەسەر ئەو بت پەرستییە بوو بێ كە عەرەبەكانی لەسەر بووە ئەوە ئەهلی ئاگرە، وە لەوانەیش ناژمێردرێت كەوا پێش بانگەوازی پێغەمبەر (ﷺ) كۆچی دوایی كردووە، چونكە ئەوانە بانگەوازی پێغەمبەر (إبراهیم) (ﷺ) و جگە لەویش لە پێغەمبەرانیان پێ گەیشتووە)[٢٣] .

وە (القرافـي) لە (شـرح التنقـيح)دا دەیگێڕێتەوە كەوا زانایان یەك دەنگن

---

(٢١) شرح صحيح مسلم: (٧ / ٤٥) .

(٢٢) صحيح مسلم رقم: (٢٠٣) .

(٢٣) شرح صحيح مسلم: (٣ / ٧٩) .

(الإجماع) لـه سـەر ئـازار دانـی مردووانـی سەردەمی نەفامی لەناو ئاگردا، وە لەسەر کافر بوونی ئەوانیش .

مەبەست ئەوەیە نابێت شوێنەواری ئەو کەسانەی کـەوا خزمـی پێغەمبـەرن (ﷺ) بکرێتە جێگای خواپەرستی، ئەمـە ئەگـەر ئیمانداریش بن چ جای ئەگەر بە کـافری و بێباوەڕی مردبێتن وەکو دایك و باوکی!

وە لەبەر زۆر بڵاوبوونەوەی ئەم جـۆرە کارە نا شـەرعی و بـێ بەڵگانـە لـە نێـوان ئەوانەی کە خۆیـان دەدەنـە پـاڵ ئیـسلام ئەم بابەتە بڵاوکرایەوە .

وصلى الله وسلم على نبينا محمد
وعلى آله وصحبه والتابعين لهم بإحسان
إلى يوم الدين.

من أقوال السلف

أين نـحنُ من هؤلاء ؟!

قال عبد الرحمن بن مهدي رحمه الله :

(كان الرجلُ من أهل العلم إذا لَقي من هو فوقه فـي العلم فهـو يوم غنيمته سأله وتعلم منـه، وإذا لَقي من هو دونه فـي العلم علمه وتواضع له، وإذا لَقي من هو مثلـه فـي العلم ذاكره ودارسه)[1].

واتە : ئەگەر پیاوێـك لـە زانایـان و زانــستخوازانی ســەردەمی ســەلەف بگەیشتایە بە کەسێك لە خـۆی زانـاتر ئەوا ئەو ڕۆژە ڕۆژی دەستکەوتی بوو: پرسـیاری لـێدەکرد و لـێیەوە فێـر دەبـوو، وە ئەگــەر بگەیـشتایە بــە کەســێك لــە خــوارووی خۆیــەوە لــە زانستدا ئەوا فێری دەکرد و خـۆی بـۆ دادەنەواند، وە ئەگـەر بگەیـشتایە بـە کەسێك وەکو خـۆی لـە زانـستدا ئـەوا بــیری یــەکتریان دەهێنایــەوە و لێکۆڵینەوەیان دەکرد .

(١) الـمحدث الفاصل للرامهرمزي ص : (٢٠٦) .